

بررسی تطبیقی طرح، نقش و رنگ در قالی کلاردشت با قالی کُردی سینه

نوع مقاله:
پژوهشی

سید علی مجابی *

سارا جمشیدی **

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۱

چکیده

کتاب حدود العالم در قرن سوم ه.ق، اولین منبعی است که به بافت فرش در طبرستان اشاره می‌کند. سندی تصویری از قالی طبری در دست نیست، اما قدیمی‌ترین فرشی که در محدوده طبرستان بافته می‌شود، قالی کلاردشت است. چهار نظریه برای شکل‌گیری قالی کلاردشت وجود دارد. برخی آن را همان قالی طبری حدود العالم دانسته‌اند. برخی دیگر، زمینه شکل‌گیری این قالی را مهاجرت اقوام کُرد به منطقه و در قرن سیزدهم ه.ق دانسته و آن را فارغ از قالی طبری می‌دانند. نظریه میانه‌ای نیز وجود دارد که معتقد است قالی طبری، تحت تأثیر قالی کُردی قرار گرفته و آنچه امروزه از قالی کلاردشت مشاهده می‌شود، قالی کُردی است که اصالت‌هایی از قالی طبری سده‌های ابتدایی اسلامی را با خود به همراه دارد. آخرین نظریه در این خصوص، خاستگاه فرش کلاردشت را در امتزاج فرهنگ‌های متفاوت بافت مناطق غربی ایران معرفی می‌کند که به همراه مهاجرین به کلاردشت آورده شده است. بنابراین، این تحقیق برای بررسی نظریات ذکر شده به این پرسش پرداخته است که تطابق طرح، نقش و رنگ در قالی کلاردشت با قالی کُردی سینه چه میزان است؟ تا از این طریق بتواند خاستگاه احتمالی قالی کلاردشت را شناسایی نماید. جهت حصول به پاسخ این پرسش، از روشی تطبیقی با رویکردی توصیفی-تحلیلی مبتنی بر جمع‌آوری نمونه‌های میدانی در حوزه کلاردشت و مقایسه آن با نمونه‌های اصیل قالی سینه در منابع کتابخانه‌ای استفاده شد. این مطالعه نشان می‌دهد که ساختار کلی طرح و نقشه فرش‌های کلاردشت با فرش سینه مشابهت دارند. ضمن این که برخی از نقش‌مایه‌های فرش کلاردشت و سینه نیز با یکدیگر مشابه و یکسان هستند. همچنین این دو قالی از نظر تعداد حاشیه، ساختار قرینگی نقشه، چیدمان نقش‌مایه‌ها و تعداد رنگ‌های به کار رفته در متن و حاشیه، شباهت‌های قابل توجهی با یکدیگر دارند.

کلیدواژه‌ها:

طرح، نقش، رنگ، قالی کلاردشت، قالی سینه.

* استادیار، گروه هنر، دانشکده هنر، معماری و شهرسازی، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد (نویسنده مسئول). پست الکترونیک: sa-mojabi@iaun.ac.ir
** کارشناس ارشد پژوهش هنر

۱. مقدمه

فرش سینه، یکی از انواع فرش کردی است که در برخی مشخصات ظاهری، مشابهت‌هایی را با فرش کلاردشت، تنها منطقه‌ای از شمال ایران که فرش بافی در آن قدمت دارد، تداعی می‌کنند. به دلیل اشتراکات قومی دو منطقه و چندین مرحله امتزاج اقوام کرد با ساکنین خزر و به خصوص منطقه کلاردشت، بررسی شباهت‌های فرش دو منطقه، اساس شکل‌گیری این پژوهش می‌باشد.

قالی کلاردشت، اغلب در ابعادی کوچک و با رج‌شماری بین ۲۰ تا ۲۵ گره در هفت سانتی‌متر به صورت ذهنی بافت و با رنگ‌های گرم و پخته بافته می‌شود (مجابی ۱۳۸۷، ۴۹۹). مهم‌ترین طرح‌های قالی کلاردشت، دو طرح صندوقی و جنگلی در کنار برخی از طرح‌های قدیمی فراموش شده و ایضاً برخی طرح‌های ترکمنی وارد شده به منطقه می‌باشد. طرح صندوقی، قدیمی‌ترین طرح منطقه است و تفسیری از یخدان‌های قدیمی می‌باشد که به‌عنوان اصلی‌ترین قسمت جهاز یک دختر با او به خانه بخت می‌رفته است. در داخل طرح یخدان، نقش سمور به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزار جهاز عروس نقش می‌بسته است. قسمت (الف) در تصویر (۱) این طرح را نشان می‌دهد. حاشیه دم روباه در این طرح نیز بیانگر دور نگه داشتن این حیوان از دستبرد به اموال درون منزل است. قسمت (ب) در تصویر (۱)، نمونه‌ای از انواع طرح جنگلی را نشان می‌دهد. طرح‌های جنگلی که در حال حاضر بیش‌ترین و رایج‌ترین طرح‌هایی است که در کلاردشت بافته و تولید می‌شوند، شامل حداقل دو تریج تودرتو با نقش دالبری هستند. این طرح، همان‌گونه که از نامش پیداست، بیانگر طبیعت زیبای منطقه است (مجابی، عابدینی، و فنایی ۱۳۸۶، ۲۶).

ب) طرح جنگلی

الف) طرح صندوقی

تصویر ۱: طرح‌های اصلی فرش ذهنی بافت کلاردشت (مجابی، عابدینی، و فنایی ۱۳۸۶، ۲۶).

پیرامون شکل‌گیری فرش ذهنی بافت کلاردشت، چهار نظریه وجود دارد. بر طبق نظریه اول، فرش کلاردشت همان قالی طبری است که در روایات قرون سوم ه.ق و در کتاب حدود العالم از آن یاد شده است؛ تغییرات ایجاد شده در طول تاریخ بر فرش کلاردشت اندک و قالی بافی آن، اصیل و دست‌نخورده می‌باشد. در واقع، می‌توان فرش کلاردشت را اصیل‌ترین خرسک ایران نامید (حضور ۱۳۷۱، ۱۴). بررسی دارهای قالیبافی در منطقه، حاکی از ابتدایی بودن ساختار آنهاست و به نوعی می‌تواند بیانگر قدمت قالیبافی در کلاردشت باشد (ژوله ۱۳۷۹، ۵۳). نظریه دوم، به جهت وجود اشتراکاتی در میان شاخص‌های ظاهری فرش کلاردشت با فرش سینه، سابقه فرش کلاردشت را به نیمه قرن سیزدهم ه.ق نسبت داده و به همین دلیل، خاستگاه فرش کلاردشت را در چندین مرحله مهاجرت کردها در دوران صفوی، افشار و قاجار به این منطقه جستجو می‌کند (اشنبرنر ۱۳۷۴، ۱۳۴). نظریه سوم، ترکیبی از دو نظریه پیشین است و با استناد به آن، گرچه فرش بافی در کلاردشت، سابقه‌ای طولانی داشته و احتمالاً همان قالی طبری یاد شده در قرن سوم ه.ق در منابع تاریخی است، ولی با ورود کردها به این منطقه، تحت تأثیر فرهنگ بافت کردی قرار گرفته و امروزه قالی کلاردشت، جزئی از جغرافیای بافت کردی محسوب می‌گردد (صوراسرافیل و ژوله ۱۳۷۸، ۱۴۸). نظریه چهارم، خاستگاه فرش کلاردشت را در امتزاج فرهنگ‌های متفاوت بافت مناطق غربی ایران (کرد، لر و لک) معرفی می‌کند که به همراه مهاجرین، به کلاردشت آمده است. طبق این نظریه، نمی‌توان قالی کلاردشت را به طور کامل، یک قالی کردی دانست (Ford 1997, 236).

بنابراین، آنچه مورد نظر این تحقیق می‌باشد بررسی این پرسش است که چه شباهت‌هایی میان طرح، نقش و رنگ قالی کلاردشت با قالی کردی سینه وجود دارد؟ و این شباهت‌ها به چه میزان می‌باشند؟ لذا آنچه در این تحقیق به آن پرداخته می‌شود، بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در طرح، نقش مایه، رنگ و رنگ‌بندی قالی ذهنی بافت کلاردشت و قالی کردی سینه است تا بتوان از این طریق، به صحت هرچه بیش‌تر نظریات چهارگانه ارائه شده، پرداخت.

۲. پیشینه تحقیق

در خصوص قالی کلاردشت و خصوصیات ظاهری آن تاکنون تحقیقات زیادی انجام شده است. با این حال، در این تحقیقات، اساساً به این مهم پرداخته نشده است که نقوش این قالی ذهنی بافت با قالی‌های کردی تطابق دارند یا خیر؟ یکی از قدیمی‌ترین مقالات که به بررسی خصوصیات ظاهری طرح و نقش قالی کلاردشت پرداخته است، توسط مریم سمیع‌زاده (۱۳۷۹) ارائه می‌شود. او ضمن معرفی انواع طرح‌ها و برخی از نقش‌مایه‌های به کار رفته در قالی کلاردشت، تلویحاً آن را نمونه‌ای از فرش‌های کردی برمی‌شمارد. تورج ژوله (۱۳۸۱) نیز در کتاب پژوهشی در فرش ایران، مشخصات قالی کلاردشت را بیان کرده و دو نظریه اول و سوم را در خصوص شکل‌گیری قالی کلاردشت بیان می‌نماید. کاووسی محقق (۱۳۸۳) نیز در مقاله‌ای برخی از نمونه‌های قدیمی قالی کلاردشت را معرفی نموده و سپس انواع سنن جاری در شیوه بافت و تولید قالی ذهنی بافت کلاردشت را بیان می‌نماید. مجابی، عابدینی و فنایی (۱۳۸۶) در مقاله‌ای به صورت میدانی انواع نقشه‌ها و نقش‌مایه‌های به کار رفته در قالی ذهنی بافت کلاردشت را استخراج نموده و نسبت به طبقه‌بندی آنها اقدام می‌نمایند. براساس این تحقیق، طرح قالی‌های کلاردشت به سه دسته اصلی صندوقی، جنگلی و تلفیقی تقسیم می‌گردد. هم‌چنین سید علی مجابی (۱۳۸۷) در مقاله‌ای دیگر، انواع شیوه‌های بافت، انواع دار و مواد اولیه و حتی نسخه‌های رنگ‌رزی به کار رفته در قالی کلاردشت را شناسایی و نسبت به معرفی آنها اقدام می‌نماید. آخرین تحقیق در خصوص قالی کلاردشت نیز توسط سمانه سادات جمالی (۱۳۹۷) با ذکر نمونه‌هایی از انواع قالی‌های منطقه همراه است که در آن برخی از خصوصیات قالبی بافت کلاردشت را بر می‌شمارد. در خصوص قالی کردی سنه نیز تحقیقات بسیاری انجام شده است، با این حال می‌بایست مفروض داشت که هدف از این مقاله، ورود به خصوصیات تکنیکی و تاریخی گسترده قالی سنه نمی‌باشد و هدف، صرفاً مقایسه بررسی خصوصیات ظاهری قالی کلاردشت و قالی سنه جهت پی بردن به خاستگاه آن است.

۳. روش تحقیق

این تحقیق با روش تطبیقی و با رویکردی توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته است. در این تحقیق، فرش دو منطقه کلاردشت و سنه، که اشتراکات تاریخی و قومی دارند، از سه منظر طرح و نقشه، نقش‌مایه و رنگ و رنگ‌بندی مورد مقایسه قرار می‌گیرند. کل نمونه‌های آماری مورد مطالعه تحقیق، ۹۰ نمونه می‌باشند. ۴۵ نمونه، فرش ذهنی بافت کلاردشت و ۴۵ نمونه فرش سنه، محور اصلی تحلیل‌های طرح و رنگ در این پژوهش می‌باشند. نمونه‌ها در منطقه کلاردشت به صورت میدانی و با کمک راهنمای محلی در جستجوی خانه به خانه، انتخاب شده و نسبت به تصویربرداری از آنها اقدام گردید. تمامی نمونه فرش‌های انتخابی در منطقه کلاردشت، قدمتی بین ۲۰ تا ۵۰ سال داشتند. تقسیم‌بندی طرح فرش کلاردشت که پیش‌تر توسط مجابی، عابدینی و فنایی (۱۳۸۶) به سه دسته تلفیقی، صندوقی و جنگلی صورت گرفته است، اساس انتخاب نمونه‌ها در منطقه کلاردشت قرار گرفت. به این نحو که از هر طرح، تعداد ۱۵ نمونه (جمعاً ۴۵ نمونه) انتخاب گردد. جدول (۱)، مکان‌های نمونه‌برداری در منطقه کلاردشت و نوع طرح (نقشه) انتخاب‌شده را نشان می‌دهد.

جدول ۱. تعداد نمونه فرش‌های مورد مطالعه در منطقه کلاردشت (نگارندگان).

ردیف	روستا (محل)	مکان‌های بررسی شده			تعداد فرش انتخاب شده (براساس طرح یا نقشه)		
		عمومی	تعداد	خصوصی	تعداد	صندوقی	تلفیقی
۱	رودبارک	مسجد جامع	۱۲	خانه شخصی	۴	۴	۴
۲	مکارود	مسجد حجت بن الحسن (عج)	۱۵	خانه شخصی	۲	۴	۱۰
۳	بیشمپور	مسجد امام مهدی (عج)	۸	خانه شخصی	۱	۵	۱
۴	طوبدره	مسجد امام زمان	۲	خانه شخصی	۱	۲	۰
مجموع		--	۳۷	--	۸	۱۵	۱۵

برای انتخاب نمونه فرش‌های سنه، از منابع کتابخانه‌ای و موزه‌ای به صورت گزینشی و هدفمند اقدام گردید. برای انجام این مهم، ابتدا فرش سنه به سه طرح کلی زمینه تودرتو، چند ترنج و تلفیقی تقسیم گردید و سپس از هر دسته، ۱۵ نمونه انتخاب شدند. مبنای این طبقه‌بندی برای قالی سنه، با توجه به تنوع طرح و نقش آن، قالب‌های محدود فرش ذهنی بافت کلاردشت بوده است. براساس این تعریف، طرح زمینه تودرتو از مجموع چند حاشیه و حوض تودرتو شکل می‌گیرد که اغلب حوض‌ها و یا فقط حوض بزرگ‌تر به فرم شش ضلعی کشیده می‌باشد. طرح چند ترنج نیز از توالی حداقل دو ترنج هم‌شکل و هم‌سان در یک حوض، شکل می‌گیرد. جدول (۲) نحوه انتخاب و منابع اسنادی فرش‌های انتخاب‌شده در حوزه قالی سنه را نشان می‌دهد.

جدول ۲. تعداد نمونه‌ها و منابع مورد استفاده جهت انتخاب فرش سنه (نگارندگان).

مجموع	تعداد فرش‌های انتخاب شده					طرح (نقشه)
	عکاسی آزاد از گنجینه موزه فرش ایران	شناخت نمونه‌هایی از فرش ایران (۱۳۶۳)	نصیری (۱۳۸۹)	صوراسرافیل (۱۳۸۶)	رحیمی (۱۳۷۶)	
۱۵	۵	۲	۲	۶	۰	زمینه تودرتو
۱۵	۳	۲	۰	۷	۳	چند ترنج
۱۵	۲	۱	۰	۸	۴	تلفیقی
۴۵	۱۰	۶	۲	۲۰	۷	مجموع

در دسته‌بندی ذکر شده، منظور از گروه تلفیقی در هر دو گروه فرش‌های سنه و کلاردشت، نقشه‌هایی بوده است که در آن، دو طرح دیگر هر گروه (جنگلی و صندوقی یا زمینه تودرتو و چند ترنج) با یکدیگر ادغام شده‌اند. لازم به ذکر است تمام فرش‌های انتخابی، کمتر از ۶ متر مربع می‌باشند.

تطبیق بین دو گروه فرش بر پایه سه محور طرح (نقش)، نقش مایه، رنگ و رنگ‌بندی و مشابه با جدول (۳)، به صورت متناظر صورت می‌پذیرد. به این نحو که به عنوان مثال، شاخصه A1 (طرح فرش جنگلی در قالی کلاردشت)، صرفاً با شاخصه A2 (طرح فرش زمینه تودرتو در قالی سنه) بررسی می‌گردد.

جدول ۳. شیوه طبقه بندی و تحلیل طرح فرش‌های تحقیق (نگارندگان).

نوع فرش	نوع طرح (نقشه)	شاخص‌ها	
		طرح	نقش مایه
کلاردشت	جنگلی	A1	B1
	صندوقی	E1	F1
	تلفیقی	I1	J1
سنه	زمینه تودرتو	A2	B2
	چند ترنج	E 2	F2
	تلفیقی	I2	J2

برای انجام عمل تطبیق، هر شاخصه از جدول (۳) به زیرشاخصه‌های کوچک‌تری تقسیم شده و مقایسه‌ها بین آنها صورت می‌پذیرد. به این نحو که شاخصه طرح، براساس چهار زیرشاخصه: الف) قالب و ساختار کلی نقشه، ب) تعداد حاشیه‌ها و تعداد حوض یا زمینه‌های تودرتو، ج) ساختار قرینگی طرح و د) ساختار قرینگی چیدمان نقش مایه‌ها، مقایسه می‌گردد. شاخصه رنگ و رنگ‌بندی نیز براساس سه زیر شاخصه: الف) تعداد رنگ‌ها در حاشیه و در متن، ب) تواتر رنگ‌ها در متن و حاشیه و ج) رنگ غالب حاشیه و متن، مقایسه می‌گردد. برای بررسی شاخصه نقش مایه، ابتدا نقش مایه‌های پرتکرار و نقش مایه‌های اصیل در هر دو منطقه (کلاردشت و سنه) برگزیده شده و طرح شطرنجی آنها استخراج گردید. سپس نقش مایه‌ها بر اساس سه زیرشاخصه ۱) فرم و قالب، ۲) موضوع و محتوای نقش مایه و ۳) نحوه قرارگیری نقش مایه‌ها در متن یا حاشیه فرش مورد مقایسه قرار گرفته‌اند.

۴. بررسی تطبیقی طرح و نقشه فرش کلاردشت و سنه از نظر قالب و ساختار کلی نقشه

یکی از آشکارترین طرح‌های کلاردشت که از لحاظ فرم ظاهر شباهت بسیاری را با فرش سنه تداعی می‌کند، طرح جنگلی کلاردشت با طرح زمینه تودرتوی سنه می‌باشد. در هر دو نمونه، چند حوض تودرتو به شکل شش ضلعی‌های کشیده مشاهده می‌شود. با این حال، این دو طرح نسبتاً مشابه، تفاوت‌های محسوسی نیز با یکدیگر دارند. جدول (۴) تفاوت‌های مربوط به طرح و نقشه فرش کلاردشت و فرش سنه را نشان می‌دهد. براساس این جدول و در ردیف الف) مشاهده می‌گردد که در طرح جنگلی فرش کلاردشت، در اغلب موارد، آخرین و مرکزی‌ترین حوض‌ها، لوزی شکل می‌باشند اما در طرح زمینه تودرتوی فرش سنه در اغلب موارد حوض نهایی (ترنج)، تکرار فرم شش ضلعی اولیه می‌باشد. ردیف ب) از جدول (۴) نشان می‌دهد که در بسیاری از طرح‌های زمینه تودرتوی فرش سنه، ترنج یا حوض مرکزی دارای نوعی سرترنج است که در اصطلاح محلی، «کلاه فرنگی» خوانده می‌شود. این در حالی است که فرش‌های ذهنی بافت کلاردشت، فاقد چنین سرترنج‌هایی برای داخلی‌ترین حوض خود هستند.

ردیف ج) این جدول نیز نشان می‌دهد که عمدتاً در طرح‌های زمینه تودرتوی فرش سنه، ترنج لبه حوض‌های تودرتو، به صورت متوالی

پلکانی (مضرس) می‌باشد که به نوعی، یکی از شاخصه‌های فرش زمینه تودرتوی سنه گردیده است. اما در فرش کلاردشت، فرم پلکانی کمتر دیده می‌شود و در عوض، گاهی لبه‌های یک حوض بیرونی، کنگره‌هایی با زاویه تند دارد و در برخی موارد، حوض‌های درونی تر دارای فرم‌های قلابدار می‌باشند.

از لحاظ فرم ظاهر، شباهت‌هایی میان طرح صندوقی در حوزه فرش کلاردشت با فرش چند ترنج در حوزه فرش سنه وجود دارد. در طرح صندوقی، یک یا چند صندوق در یک زمینه با طرح جنگلی قرار دارند و طرح چند ترنج سنه، از توالی دو ترنج یا بیش‌تر در یک زمینه (حوض)، شکل گرفته است. اشتراک طرح‌های چند ترنج سنه با آن دسته از طرح‌های صندوقی می‌باشد که بیش از یک صندوق داشته باشند. همین توالی قرارگرفتن صندوق‌ها در فرش کلاردشت با توالی ترنج‌ها در فرش سنه شبیه یکدیگر می‌باشد. هم‌چنین صندوق‌ها و ترنج‌های به کار رفته در هر طرح فرش، همسان می‌باشند. ردیف (د) از جدول (۴)، نشان‌دهنده این موضوع می‌باشد.

آن دسته از فرش‌های تلفیقی کلاردشت که از تلفیق طرح جنگلی با طرح صندوقی شکل گرفته و آن دسته از فرش‌های تلفیقی سنه که از تلفیق طرح زمینه تودرتو و طرح چند ترنج شکل گرفته است، با هم شباهت دارند. در هر دو نوع طرح، توالی چند صندوق همسان (در طرح تلفیقی کلاردشت) و چند ترنج همسان (در طرح تلفیقی سنه)، سبب پدیدآمدن چند حوض تودرتو شده‌اند. ردیف (ه) از جدول (۴)، این موضوع را نشان می‌دهد.

طرح صندوقی کلاردشت با یکسری از فرش‌های تلفیقی سنه که تلفیقی از طرح زمینه تودرتو و طرح قابی می‌باشند، از نظر طرح و ساختار کلی شباهت بسیاری دارند. هر دو طرح، شامل چند حوض تودرتو هستند که فرمی چهارگوش درون آن قرار گرفته که درون این چهارگوش (قاب و صندوق)، یک قالب شش ضلعی کشیده جای گرفته است. تنها تفاوت این دو فرش، در نقش مایه‌های آنهاست که فرش کلاردشت خلوت‌تر و فرش سنه، شلوغ و مملو از نقش مایه‌های مختلف می‌باشد.

«ورسن گلی»، نام طرحی است در فرش‌های کلاردشت که در ردیف (ز) از جدول (۴) بازسازی شده است. در این طرح، حوض مرکزی از یک بدنه مرکزی، دو گردن بلند و دو قالب کلاه‌مانند و یا دندان‌دار پدید آمده است. این طرح، اغلب به صورت تلفیقی و در ترکیب با طرح جنگلی به صورت زمینه تودرتو دیده می‌شود. همین قالب، با همین توصیف در فرش‌های سنه نیز دیده می‌شود. البته در طرح‌های سنه، دو ویژگی ذکر شده یعنی ترکیب با طرح جنگلی و تکرار قالب یا حوض اصلی به صورت تودرتو، کم‌تر دیده می‌شود. به عبارتی، این طرح در سنه ساده‌تر می‌باشد. تفاوت دیگر این طرح در این است که در قالب کلی طرح‌های «ورسن گلی»، در سنه، گردن دیده نمی‌شود یا اگر موجود باشد، بسیار کوتاه است. در نتیجه، اغلب، قالب حوض مرکزی این نوع طرح‌ها در سنه دارای بدنه کشیده‌تری می‌باشد.

جدول ۴. مقایسه طرح فرش کلاردشت و سنه (نگارندگان).

ردیف	طرح (کلاردشت)	نمونه فرش	طرح (سنه)	نمونه فرش	نتیجه مقایسه
الف					داخلی‌ترین حوض در طرح جنگلی فرش کلاردشت، لوزی‌شکل می‌باشد.
ب					ترنج یا حوض مرکزی در طرح زمینه تودرتوی سنه، دارای سرترنج است. فرش‌های کلاردشت فاقد سرترنج هستند.

<p>لبه‌های حوض تودرتو در طرح زمینه تودرتوی سته، پلکانی یا مضرس است. در فرش کلاردشت، لبه‌های حوض بیرونی، کنگره‌هایی با زاویه تند یا قلاب‌دار دارد.</p>		<p>زمینه تودرتو</p> 		 <p>جنگلی</p>	<p>ج</p>
<p>توالی قرار گرفتن صندوق‌ها در فرش کلاردشت با توالی ترنج‌ها در فرش سته، مشابه یکدیگر است. صندوق‌ها و ترنج‌های به کار رفته در هر طرح، همسان می‌باشند.</p>		<p>چند ترنج</p> 		<p>صندوقی</p> 	<p>د</p>
<p>در هر دو طرح، توالی چند صندوق همسان یا چند ترنج همسان، سبب پدید آمدن چند حوض تودرتو شده است.</p>		<p>تلفیقی</p> 		<p>تلفیقی</p> 	<p>ه</p>
<p>در این طرح، حوض مرکزی از یک بدنه مرکزی، دو گردن بلند و دو قالب کلاه‌مانند و یا دندان‌دار پدید آمده است. طرح‌های سته، ساده‌تر بوده و در آنها گردن دیده نمی‌شود.</p>		<p>طرح ترنج‌دار با کلاه فرنگی</p> 		<p>تلفیقی</p> 	<p>ز</p>

۵. بررسی تطبیقی طرح و نقشه فرش کلاردشت و سنه از نظر تعداد حاشیه و حوض‌های تودرتو

جدول (۵)، تعداد حاشیه‌ها در هر يك از گروه طرح‌ها را نشان می‌دهد. بر این اساس، از مجموع ۹۰ فرش بررسی‌شده کلاردشت و سنه، ۵۵ فرش دارای سه حاشیه می‌باشند. با این حال، طرح‌های صندوقی برخلاف ۵ گروه دیگر، يك حاشیه‌ای می‌باشند. تصویر (۲)، نمونه‌ای از فرش‌های صندوقی و جنگلی تک‌حاشیه کلاردشت را نشان می‌دهد. این در حالی است که گروه متناظر فرش‌های صندوقی در فرش‌های سنه (فرش‌های چند ترنج) تنها گروه فرش‌هایی هستند که دارای نمونه‌هایی با بیش از ۳ حاشیه می‌باشند.

(ب) طرح جنگلی

(الف) طرح صندوقی

تصویر ۲: نمونه‌ای از فرش‌های تک‌حاشیه‌ای کلاردشت (نگارندگان).

جدول ۵. تطبیق تعداد و درصد تعداد حاشیه در فرش کلاردشت و سنه (نگارندگان).

سنه						کلاردشت						
تلفیقی		چند ترنج		زمینه تودرتو		تلفیقی		صندوقی		جنگلی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۳/۳	۲	۲۰	۳	۶/۷	۱	۱۳/۳	۲	۴۶/۷	۷	۱۳/۳	۲	تک حاشیه
۱۳/۳	۲	---	---	۶/۷	۱	۴۰	۶	۲۰	۳	۲۰	۳	دو حاشیه
۷۳/۳	۱۱	۶۰	۹	۸۶/۶	۱۳	۴۶/۷	۷	۳۳/۳	۵	۶۶/۷	۱۰	سه حاشیه
---	---	۲۰	۳	---	---	---	---	---	---	---	---	چهار حاشیه
۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	جمع

جدول (۶)، تعداد حوض‌های تودرتو در هر يك از گروه طرح‌ها را نشان می‌دهد. بیش‌ترین تشابه بین طرح جنگلی کلاردشت و طرح زمینه تودرتوی سنه می‌باشد که تمایل به حوض‌های زیاد و تودرتو در آنها، برگرفته از ویژگی ذاتیشان است. با این حال، در این خصوص، طرح‌های صندوقی و چند ترنج، تقریباً با تعداد محدودی حوض تودرتو شکل می‌پذیرند. این در حالی است که هیچ‌گونه همبستگی بین طرح‌های تلفیقی در گروه فرش‌های کلاردشت و سنه مشاهده نمی‌شود.

جدول ۶. تطبیق تعداد و درصد تعداد حوض در فرش کلاردشت و سنه (نگارندگان).

سنه						کلاردشت					
تلفیقی		چند ترنج		زمینه تودرتو		تلفیقی		صندوقی		جنگلی	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۱۳/۳	۲	۱۰۰	۱۵	---	---	۲۰	۳	---	---	---	---
۷۳/۳	۱۱	---	---	---	---	۴۰	۶	۱۰۰	۱۵	---	---
۶/۷	۱	---	---	۱۳/۳	۲	۴۰	۶	---	---	۱۳/۳	۲
۶/۷	۱	---	---	۷۳/۳	۱۱	---	---	---	---	۸۶/۷	۱۳
---	---	---	---	۱۳/۳	۲	---	---	---	---	---	---
۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵

۶. بررسی تطبیقی طرح و نقشه فرش کلاردشت و سنه از نظر ساختار قرینگی نقشه (طرح) و قرینگی چیدمان نقش مایه‌ها

ساختار شکل‌گیری طرح در هر سه گروه فرش کلاردشت و هر سه گروه فرش سنه که در این مطالعه در نظر گرفته شدند، بر اساس قرینه ۱/۴ می‌باشد و هیچ طرح سراسری، ۱/۲ یا واگیره‌ای در بین ۹۰ نمونه بررسی شده مشاهده نشد. تصویر (۳)، نمونه‌ای از فرش‌های صندوقی کلاردشت را نشان می‌دهد که ساختار ساده قرینگی در طرح آن، مبتنی بر اساس قرینه ۱/۴ می‌باشد.

قرینگی چیدمان، به نحوه تکرار نقش مایه در کل ساختار طرح بستگی دارد. بسیاری از طرح‌های ۱/۴، دارای نحوه قرینگی نقش مایه ۱/۲ می‌باشند. مطابق جدول (۷)، به طور کلی، در بیش از نیمی از فرش‌های هر سه گروه فرش کلاردشت، ساختار قرینگی چیدمان نقش مایه‌ها، بر اساس الگوی ۱/۲ شکل گرفته است. علت بی‌قرینگی و یا الگوی قرینه ۱/۲، در نحوه چیدمان نقش مایه‌های فرش‌های کلاردشت، به چیدمان نقش مایه حیوانات ارتباط می‌یابد. در طرح‌های کلاردشت، اغلب نقش مایه حیوانات به گونه‌ای طراحی و بافته می‌شود که سر همه نقش مایه‌های حیوانات به سوی بالا باشند. در نتیجه، فرش، جهت‌دار و اغلب ۱/۲ می‌باشد. از سوی دیگر، اغلب به دلیل فرارگرفتن یک نقش مایه حیوان در روی خط قرینه، قرینگی چیدمان بی‌قرینه شده است. در این حالت، جهت سر و دم حیوانات، قرینه طرح را برهم زده و طرح، بی‌قرینه خواهد بود. در فرش سنه، علت بی‌قرینگی یا ۱/۲ بودن، نحوه چیدمان نقش مایه در طرح متفاوت است. به غیر از موارد معدودی که به خاطر نقش داخل ترنج (گرفت و گیر و دسته گل) رخ می‌دهد، بی‌قرینگی در چیدمان نقش مایه‌ها به خاطر نقش مایه‌های به کار رفته در حاشیه‌ها می‌باشد. در پاره‌ای موارد، جهت‌دار شدن نقش مایه حاشیه سبب می‌شود تا نقش مایه در یک جهت مشخص، دورتادور طرح بچرخد. در نتیجه، نقش مایه در کل ساختار طرح بی‌قرینه بوده و یا در گوشه‌های فرش، چیدمان نقش مایه به صورت ۱/۲ خواهد بود. جدول (۸) نیز، تعریف ساختار قرینگی در نقش مایه‌ها و طرح‌ها در فرش‌های کلاردشت و سنه را نشان می‌دهد.

تصویر ۳: قرینگی ۱/۴ در فرش کلاردشت با طرح صندوقی (نگارندگان).

جدول ۷: تطبیق ساختار قرینگی در چیدمان نقش مایه‌ها در فرش‌های کلاردشت و سنه (نگارندگان).

سنه						کلاردشت						ساختار قرینگی نقش مایه‌ها
تلفیقی		چندترنج		زمینه تودرتو		تلفیقی		صندوقی		جنگلی		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳۳/۳	۵	۴۰	۶	۲۶/۷	۴	۶۶/۷	۱۰	۶۶/۷	۱۰	۵۳/۳	۸	۱/۲
۲۰	۳	۲۰	۳	۴۰	۶	۲۰	۳	۲۰	۳	۲۶/۷	۴	۱/۴
۴۶/۷	۷	۴۰	۶	۳۳/۳	۵	۱۳/۳	۲	۱۳/۳	۲	۲۰	۳	بی قرینه
۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۰	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۵	جمع

جدول ۸: تعریف ساختار قرینگی در نقش مایه‌ها و طرح در فرش‌های کلاردشت و سنه (نگارندگان).

<p>الف) طرح قرینه بر اساس الگوی ۱/۴</p>		
<p>ب) طرح ۱/۴ با نقش مایه بی‌قرینه: ساختار کلی نقشه این فرش، قرینه بر اساس الگوی ۱/۴ می‌باشد، اما چنانچه در سمت چپ به نمایش درآمده، نحوه چیدمان نقش مایه‌های پرنده، بی‌قرینه است.</p>		
<p>ج) طرح ۱/۴ با نقش مایه ۱/۲: ساختار کلی نقشه این فرش، قرینه بر اساس الگوی ۱/۴ می‌باشد، اما چنانچه در سمت چپ به نمایش درآمده، نحوه چیدمان نقش مایه‌های چهارپایان، ۱/۲ است.</p>		

۷. بررسی تطبیقی طرح و نقشه فرش کلاردشت و سنه از نظر نقش‌مایه‌های به کار رفته در قالی‌های سنه و کلاردشت

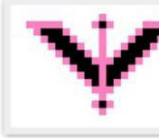
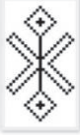
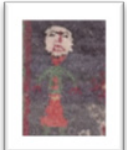

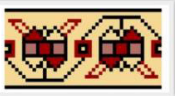

نقش‌مایه‌های قالی سنه و کلاردشت را می‌توان بر اساس فرم و قالب به هفت زیرمجموعه تقسیم نمود. به بیان ساده‌تر، اکثر نقوش سنه و کلاردشت از نظر ساختار قالب با یکدیگر مشابه بوده و در این هفت دسته قرار می‌گیرند که در جدول (۹) قابل مشاهده می‌باشند.

جدول ۹. مقایسه نقش‌مایه‌های کلاردشت و سنه بر اساس فرم و قالب (نگارندگان).

ردیف	نوع قالب	نقش‌مایه‌های فرش کلاردشت	نقش‌مایه‌های فرش سنه
۱	دایره		
۲	سه گوش		
۳	چهار گوش		
۴	شش گوش		
۵	لوزی		
۶	پله‌دار		
۷	قالب‌دار		

نقش‌مایه‌های به کار رفته در قالی‌های کلاردشت و سنه، از نظر مضامین نیز به چهار گروه جانوری، گیاهی، انسانی و انتزاعی قابل تقسیم می‌باشند. به بیان ساده‌تر، نقش‌مایه‌های به کار رفته در این دو حوزه فرش‌بافی را می‌توان در این چهار گروه قرار داد. جدول (۱۰)، برخی نقش‌مایه‌های مشترک در هر چهار گروه را که بیش‌ترین کاربرد را در قالی‌های این دو حوزه فرش‌بافی دارند، نشان می‌دهد.

جدول ۱۰. تطبیق نقش‌مایه‌های کلاردشت و سنه بر اساس فرم و قالب (نگارندگان).

نوع نقش‌مایه	نام نقش‌مایه	فرش کلاردشت	فرش سنه
جانوری	پروانه		
	تک پرنده	 	
	جفت پرنده		
	چهارپا		
گیاهی	شاخ و برگ	 	
انسانی	پیکره انسان	 	
انتزاعی	ستاره	 	
	شانه	 	
	کلاه سلطنتی (کلاه فرنگی)		
	حاشیه		

۸. بررسی تطبیقی طرح و نقشه فرش کلاردشت و سنه از نظر رنگ و رنگ‌بندی

از نظر رنگ و رنگ‌بندی، حاشیه فرش‌های سنه و کلاردشت، هشت رنگ مشترک شامل قرمز، قهوه‌ای، سورمه‌ای، سفید، کرمی، نخودی، نارنجی و خاکی دارد. هم‌چنین، زمینه فرش‌های سنه و کلاردشت، هشت رنگ مشترک شامل قرمز، سورمه‌ای، سفید، آبی، بژ، نارنجی، نخودی و سیاه دارد. بنابراین، چهار رنگ قرمز، سورمه‌ای، سفید و نخودی در حاشیه و متن هر دو حوزه فرش باقی به کار برده و مشاهده می‌شوند. رنگ غالب در حاشیه و متن فرش‌های کلاردشت و سنه، رنگ قرمز (لاکی) می‌باشد. هم‌چنین، رنگ خاکستری علاوه بر حاشیه، در متن فرش کلاردشت نیز دیده می‌شود در حالی که در فرش سنه، چنین رنگی گزارش نشده است. جدول (۱۱) مقایسه ترتیب و فراوانی رنگ‌ها در حاشیه فرش‌های کلاردشت و سنه را نشان می‌دهد. در متن فرش‌های کلاردشت و سنه نیز قرمز پرکاربردترین رنگ است. سورمه‌ای و سپس سفید در متن فرش‌های کلاردشت و سنه پس از رنگ قرمز بیش‌ترین استفاده را دارند. جدول (۱۲) مقایسه فراوانی رنگ‌ها در متن فرش‌های کلاردشت و سنه را نشان می‌دهد.

در تعدد تنوع رنگ‌ها در حاشیه هر گروه از فرش‌های کلاردشت و سنه، مشابهتی مشاهده نمی‌شود. اگرچه تا حدی تعداد حاشیه‌ها و حوض‌ها در تعدد تنوع رنگ‌ها در متن و حاشیه تأثیرگذار هستند اما در جدول (۱۳) مشاهده می‌شود که فرش‌های جنگلی کلاردشت و زمینه تودرتوی سنه، هر دو فاقد حوض تک‌رنگ هستند. در فرش‌های جنگلی کلاردشت، متن با تنوع سه رنگ و در فرش‌های زمینه تودرتوی سنه، متن با تنوع چهار رنگ، بیش‌ترین تنوع رنگی را نشان می‌دهند که همان‌گونه که اشاره شد، حاکی از تعدد حوض‌ها در متن می‌باشد. با این حال و به طور کلی می‌توان گفت در تعداد تنوع رنگ‌ها در حوض نیز برای هر گروه از فرش‌های کلاردشت و سنه مشابهتی مشاهده نمی‌شود.

جدول ۱۱. مقایسه فراوانی رنگ‌ها در حاشیه فرش کلاردشت و سنه (نگارندگان).

ردیف	رنگ‌های به کار رفته در حاشیه در فرش کلاردشت	تعداد فرش دارای رنگ در فرش کلاردشت	ردیف	رنگ‌های به کار رفته در حاشیه در فرش سنه	تعداد فرش دارای رنگ در حاشیه در فرش سنه
۱	قرمز	۳۷	۱	قرمز	۲۲
۲	سیاه	۱۷	۲	قهوه‌ای	۱۰
۳	سورمه‌ای	۱۱	۳	آبی	۹
۴	سفید	۱۰	۴	سورمه‌ای	۸
۵	نخودی	۴	۵	سفید	۷
۶	خاکی	۳	۶	کرمی	۴
۷	خاکستری	۳	۷	نخودی	۴
۸	کرمی	۲	۸	رنگی	۳
۹	قهوه‌ای	۱	۹	آبی روشن	۳
۱۰	نارنجی	۱	۱۰	بژ	۲
۱۱	---	---	۱۱	نارنجی	۲
۱۲	---	---	۱۲	خاکی	۱

مجموعه
پژوهش‌های
ایران

سال سوم، شماره ۲، پیاپی ۵
پاییز و زمستان ۹۹

جدول ۱۲. مقایسه فراوانی رنگ‌ها در متن فرش کلاردشت و سنه (نگارندگان).

ردیف	رنگ‌های به کار رفته در متن فرش کلاردشت	تعداد فرش دارای رنگ در متن فرش کلاردشت	ردیف	رنگ‌های به کار رفته در متن فرش سنه	تعداد فرش دارای رنگ در متن فرش سنه
۱	۴۴	قرمز	۱	قرمز	۲۴
۲	۲۲	سیاه	۲	سورمه‌ای	۲۲
۳	۱۷	سورمه‌ای	۳	سفید	۱۲
۴	۹	سفید	۴	آبی	۶
۵	۴	خاکستری	۵	آبی روشن	۴
۶	۱	نارنجی	۶	رنگی	۴
۷	۱	بژ	۷	بژ	۳
۸	۱	نخودی	۸	نارنجی	۳
۹	۱	آبی	۹	نخودی	۳
۱۰	---	---	۱۰	قهوه‌ای	۳
۱۱	---	---	۱۱	سیاه	۱
۱۲	---	---	۱۲	زرد	۱

جدول ۱۳. تنوع رنگی در متن فرش‌های کلاردشت و سنه (نگارندگان).

تعداد رنگ در طرح تلفیقی	سنه		کلاردشت			تک رنگ
	تعداد رنگ در طرح چندترینج	تعداد رنگ در طرح تودرتو	تعداد رنگ در طرح تلفیقی	تعداد رنگ در طرح صندوقی	تعداد رنگ در طرح جنگلی	
۲	۱۰	---	۳	---	---	دو رنگ
۱۱	---	۱	۱۰	۱۵	۴	سه رنگ
۱	---	۵	۲	---	۱۱	چهار رنگ
۱	---	۹	---	---	---	جمع
۱۵	۱۰	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	

در خصوص نحوه هم‌نهشتی رنگ‌ها در حاشیه فرش‌های کلاردشت و سنه نیز تطابقی مشاهده نمی‌شود. صرفاً از نظر تواتر رنگ‌بندی در حاشیه فرش‌های کلاردشت و سنه، چهار الگوی تواتر رنگ‌بندی مشابه در هر دو حوزه فرش‌بافی مشاهده می‌شود که به نظر می‌رسد ناشی از محدودیت رنگ‌بندی در این دو حوزه فرش‌بافی باشد. بین الگوی تواتر رنگ‌بندی حوض‌ها در طرح جنگلی کلاردشت و زمینه تودرتوی سنه نیز مشابهت مشاهده نمی‌شود. با این وجود، در نحوه هم‌نشینی رنگ‌ها در حوض فرش‌های کلاردشت و سنه نیز چندان تطابقی مشاهده نمی‌شود. به بیان ساده‌تر می‌توان گفت که از نظر نحوه هم‌نهشتی رنگ‌ها نیز تطابقی بین فرش‌های کلاردشت و سنه مشاهده نمی‌شود.

۹. نتیجه‌گیری

مقایسه ساختار کلی طرح و نقشه فرش‌های کلاردشت و سنه نشان داد که شباهت‌هایی قابل توجه بین قالی کلاردشت و قالی کردی سنه وجود دارد. اگرچه این دو قالی از نظر وجود برخی نقش‌مایه‌ها با یکدیگر شباهت داشته و یا حتی یکسان بودند، اما در برخی از موارد تفاوت‌هایی کاملاً بارز بین آنها مشاهده شد. می‌توان نتیجه گرفت که فرش امروز کلاردشت، صرفاً و فقط در پی مهاجرت کردها به این منطقه شکل نگرفته است. بنابراین، در صورتی که براساس نظریات چهارگانه‌ای که در خصوص شکل‌گیری قالی کلاردشت اشاره شد این قالی همان قالی طبری فرض گردد، نظریه میانه‌ای که معتقد بود قالی کلاردشت تحت تاثیر قالی کردی قرار گرفته اما اصالت‌هایی از قالی طبری سده‌های ابتدایی اسلامی را نیز با خود به همراه دارد، به واقعیت نزدیک‌تر خواهد بود. به نظر می‌رسد اکراد با چندین مرحله مهاجرت به کلاردشت و در نتیجه در هم آمیختگی با اقوام ساکن کلاردشت، سنت‌های بافت خود را نیز در منطقه ساری ساخته‌اند، اما اصالت‌های اولیه قالی کلاردشت که احتمالاً برگرفته از قالی باستانی طبری بوده از بین نرفته است. هرچند که نمی‌بایست از سابقه مشترک قومی ساکنین دو منطقه کلاردشت و سنه (اشتراک کهن الگوها) غفلت نمود. با این حال، پیشنهاد می‌گردد با مقایسه قالی کلاردشت با سایر قالی‌های اقوام مهاجر از غرب ایران به این منطقه، نسبت به شناسایی نقاط اشتراک و تمایز آنها با این قالی‌ها اقدام گردد.

منابع

- اشبرز، اربک. ۱۳۷۴. قالی و قالیچه‌های شهری و روستایی ایران. ترجمه مهشید تولایی و محمدرضا نصیری، تهران: فرهنگسرا (یساوی).
- جمالی، سمانه سادات. ۱۳۹۷. قالی کلاردشت. تهران: رسانش نوین.
- حصوری، علی. ۱۳۷۱. فرش سیستان. تهران: فرهنگان.
- رحیمی، مسعود. ۱۳۷۶. بافنده کرد نقاش ذهن خویش. تهران: سازمان میراث فرهنگی.
- ژوله، تورج. ۱۳۷۹. «مراحل تحول دارهای قالی‌بافی با تاکید بر نامگذاری علمی». نشریه کتاب ماه هنر. ش. (۲۳ و ۲۴): ۵۰-۵۵.
- ----. ۱۳۸۱. پژوهشی در فرش ایران. تهران: انتشارات یساوی.
- سمیع‌زاده، مریم. ۱۳۷۹. «فرش کلاردشت». فصلنامه فرش. ش. ۱۷: ۴۲-۴۵.
- شناخت نمونه‌هایی از فرش ایران. ۱۳۶۳. ج. ۱. تهران: شرکت سهامی فرش ایران.
- صور اسرافیل، شیرین، و تورج ژوله. ۱۳۷۸. آشنایی با طرح‌های فرش ایران و جهان (۲). تهران: موسسه فرهنگی و هنری شقایق روستا.
- صوراسرافیل، شیرین. ۱۳۸۶. فرش‌های کردی (کردستان). تهران: نشر تاریخ ایران.
- کاووسی محقق، فاطمه. ۱۳۸۳. «زیبایی بر تار و پود قالی، یادگار دستان هنرمند قالی‌باف». روزنامه همولایتی. ش. ۱۵: ۷.
- مجابی، سید علی. ۱۳۸۷. «جغرافیای بافت و طرح و نقش فرش کلاردشت». در مجموعه مقالات هفته پژوهش ۱۳۸۶، ۴۹۲-۵۱۸. اصفهان: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی نجف‌آباد.
- مجابی، سید علی، سید بشیر عابدینی، و زهرا فناهی. ۱۳۸۶. «طبقه‌بندی طرح‌ها و نقش‌مایه‌های فرش کلاردشت». فصلنامه علمی پژوهشی گلجام.

ش. ۸ : ۲۳-۴۲.

- نصیری، محمدجواد. ۱۳۸۹. افسانه جاویدان فرش ایران. تهران: فرهنگسرای میردشتی.

- Ford, P.R.J. 1997. *Oriental Carpet Design: A Guide to Traditional Motifs, Patterns and Symbols with over 800 illustrations 400 in colour*. London: Thames and Hudson.

صناعات
پهنه‌های ایرا

سال سوم، شماره ۲، پیاپی ۵
پاییز و زمستان ۹۹

■ A Comparative Study of Design, Pattern and Color in Kelardasht Carpet with Senneh Carpet

S. Ali Mojabi

Assistant Professor, Faculty of Art, Architecture and Urban Planning, Najaf-Abad Unit, Islamic Azad University
(Corresponding Author).

E-mail: sa-mojabi@iaun.ac.ir

Sārā Jamshidi

MA in Research in Art

Receive Date: 16 August 2020 , Accept Date: 1 March 2021

Hodud al-Ālam (Boundaries of the World), a geography book from the 3rd century AH/ AD 9th century is the first source that refers to the act of weaving carpets in Tabarestan, northern Iran. This book regards the Tabari carpet as a product of that region to the court of the Abbasid caliphs; however the oldest carpet of Tabarestan known is the Kelardasht carpet. There are four theories about the formation of Kelardasht carpet. Some consider it as the Tabari carpet mentioned in *Hodud al-Ālam*. Others consider the formation of this carpet as a result of migration of Kurdish tribes to the region in the 13th century AH/ AD 19th century, hence being independent of the Tabari carpet. There is still another theory suggesting that Tabari carpets have been influenced by Kurdish ones and what observed today is the Kurdish carpet with an origin of Tabari carpets of the early Islamic centuries. The last theory in this regard introduces the origin of Kelardasht carpet as a blend of different cultures of the western regions of Iran brought to Kelardasht through the immigrants. Accordingly, this research is conducted to examine the mentioned theories and to question how much the designs, motifs and colors in Kelardasht carpet match with the Senneh Kurdish carpet? Adopting a comparative and analytical-descriptive methodology, the present article seeks to answer the abovementioned question on the basis of field study in Kelardasht carpet, and to make a comparison of which with the original samples of the Senneh carpet on the basis of library sources. The purpose of this study is to compare the design and structure of Kelardasht carpet with Senneh carpet. The study shows that the general structure and design of Kelardasht carpets are similar to those of the Senneh carpets. Incidentally, some of the designs of Kelardasht and Senneh carpets are similar to each other as well. These two carpets have significant similarities in terms of number of margins, symmetrical structure, arrangement of motifs and number of colors used on the main surface and margins.

مجله صنایع
هنرهای ایران

سال سوم، شماره ۲، پیاپی ۵
بایز و زمستان ۹۹

۱۴۹

Keywords: Design, Motif, Color, Kelardasht Carpet, Senneh Carpet.